

Nr 315.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överlä-
tande till sjöförsvaret av centralfängelset i Karlskrona
m. m.; given Stockholms slott den 18 mars 1921.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigaste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

C. G. Hammarskjöld.

---

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stock-
holms slott den 18 mars 1921.*

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld anförde efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för justitiedepartementet:

Förutvarande tvångsarbetsanstalten, från och med den 1 juli 1918 centralfängelset i Karlskrona förfogar över ett vidsträckt, i äldre tid flottans varv tillhörigt område jämte därå uppförda byggnader med betydliga lokalutrymmen.

Fråga föreligger nu om överlåtande till sjöförsvaret av fängelset med dess område samt lokalernas utnyttjande för bostadsändamål.

Stationsbefälhavarens i Karlskrona skrivelse den 30 november 1915.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona hemställde i skrivelse till marinförvaltningen den 30 november 1915 om åtgärd i syfte att snarast till flottan återförvärva viss i skrivelsen närmare angiven del av dåvarande tvångsarbetsanstaltens område i och för kajbyggnad. Kravet på ökat utrymme för såväl stationen som varvet talade ock för att frågan om återbördande till flottan jämväl av övrigt av tvångsarbetsanstalten disponerat område toges under beprövande.

Stationsbefälhavaren erinrade om, att fångvårdsstyrelsen år 1864 fått åt sig upplåtet de delar av kronovarvet, som å skrivelsen bifogad kartskiss angäves med »A» och »C», och att år 1866 öppnats ett å tomten »C» uppfört straffängelse. År 1882 överlämnades av kronan åt nämnda styrelse jämväl området »B» i och för byggande av bostäder åt vaktkonstaplar, vilket arbete dock aldrig blev utfört. Vid kronoarbeitsstationens å Tjurkö indragning år 1894 förändrades straffängelset till en tvångsarbetsanstalt.

I förbigående omförmälde stationsbefälhavaren, att fängelset, som uppförts för en kostnad av 397,000 kronor, ursprungligen varit avsett att rymma 300—400 fångar. Antalet hade vid tiden för framställningens avgivande nedgått till 81, under det att medelantalet per dag under år 1914 utgjort 175.

Fångvårdsstyrelsens yttrande den 15 januari 1916.

Till svar å en av marinförvaltningen, i anledning av stationsbefälhavarens nämnda framställning, till fångvårdsstyrelsen gjord hänvändelse avgav fångvårdsstyrelsen den 15 januari 1916 det yttrande, att styrelsen visserligen icke hade något att erinra mot avstående till flottan av hela det av tvångsarbetsanstalten disponerade området under förutsättning, att ny förläggingsplats å annan ort kunde beredas och bekostas, men att styrelsen däremot icke ansåge sig kunna tillstyrka att, om anstalten skulle kvarbliva å sin nuvarande plats, någon del av dess då disponerade område avstodes till flottan, enär därigenom skulle inträda ytterligare ökning i de olägenheter, som redan för det dåvarande, enligt vad jämväl riksdagens revisorer framhållit, vore förknippade med anstaltens inklämda läge mellan arbetsplatser, tillgängliga för fria personer.

Riksdagens revisorers berättelse till 1916 års riksdag.

Riksdagens revisorer hade nämligen i sin till 1916 års riksdag avgivna berättelse gjort gällande beträffande tvångsarbetsanstalten i Karlskrona, att anstaltens närbelägenhet till en stor arbetsplats sådan som

varvet, från vilket den skildes genom en mur, måste ur fångvårdssynpunkt anses synnerligen otillfredsställande. Förhållandena kunde ock tänkas gestalta sig så, att det för tillgodoseende av rent militära krav bleve nödvändigt, att anstaltens område hastigt utrymdes. Redan på grund av de härav härflytande olägenheterna borde det ifrågasättas, att anstalten förflyttades till annan plats. Vid revisorernas besök funnos endast 87 tvångsarbetare. Även om detta ringa antal vore en tillfällighet, hade medeltalet intagna tvångsarbetare icke varit så stort, att det kunde anses motivera markområde och byggnader i den omfattning, som för närvarande stode anstalten till buds.

Revisorerna upptogo därför spørsmålet om anstaltens indragning till skärskådande och erinrade om den av revisorerna och riksdagen vid upprepade tillfällen framhållna önskvärdheten av, att tvångsarbetarna i största möjliga utsträckning sysselsattes med jordbruksarbete och trädgårdsskötsel.

Då dylikt arbete icke kunde bedrivas vid anstalten i Karlskrona, funne revisorerna i denna omständighet starka skäl för anstaltens indragning. Anstaltens område syntes kunna på ett lämpligt sätt utnyttjas för varvets räkning.

Under åberopande av nämnda uttalande av riksdagens revisorer hemställde marinförvaltningen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 maj 1916, dels att visst å skrivelsen bifogad kartskiss angivet område skulle omedelbart överlämnas till sjöförsvaret, dels ock om föranstaltande av utredning i ändamål, att hela det område i övrigt, över vilket tvångsarbetsanstalten då förfogade, måtte återbördas till sjöförsvaret för att utnyttjas för flottans varvs räkning, i vilket fall de på området uppförda byggnaderna även skulle komma till full användning.

Marinförvaltningens skrivelse den 4 maj 1916.

I utlåtande den 26 maj 1916 över marinförvaltningens framställning anförde fångvårdsstyrelsen att fångvården måste, om tvångsarbetsanstalten i Karlskrona skulle återbördas till flottan, bliva i tillfälle att träffa sådana anordningar, att motsvarande förläggning av fångar kunde annorstädes inrymmas och sysselsättas. Styrelsen hade under utredning frågan om lämpligaste sättet för fångarnas användande i jordbruksarbete. Särskilda sakkunniga hade tagit i övervägande möjligheten av tvångsarbetsares förläggning i smärre avdelningar å platser, där de kunde sysselsättas med utdikning och uppodling av mossmarker m. m.

Fångvårdsstyrelsens utlåtande den 26 maj 1916.

Under förutsättning att anstalten funnes böra i sin helhet utrymmas, så snart lämpliga anordningar kunde vidtagas för personalens överflyt-

tande till annan ort, för vilket ändamål skälig gottgörelse från sjöförsvaret torde böra tillhandahållas fångvården för såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, ansåge styrelsen hinder ej möta för bifall till marinförvaltningens framställning jämväl i vad densamma avsåge omedelbart avstående av föreslagen del av ifrågavarande område.

Fångvårdsstyrelsens skrivelse den 23 januari 1917.

Till svar å en av chefen för sjöförvarsdepartementet den 19 januari 1917 gjord förfrågan, när den av fångvårdsstyrelsen i dess utlåtande den 26 maj 1916 angivna förutsättning för överlåtande å flottan av det för tvångsarbetsanstalten i Karlskrona disponerade område kunde komma att föreligga, meddelade fångvårdsstyrelsen i skrivelse den 23 januari 1917, att under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall till en under beredning varande framställning om upprättande vid Singeshult i Vrå socken av en arbetsstation för fångar, styrelsen skulle kunna under påföljande juni månad överföra fångstyrkan från Karlskronaanstalten till nya förläggningsorter och i sammanhang därmed helt utrymma ifrågavarande tvångsarbetsanstalt. För sådant fall skulle anstaltens område och byggnader kunna senast den 1 juli 1917 i deras helhet ställas till flottans förfogande mot den ersättning till fångvården, som kunde komma att av Kungl. Maj:t bestämmas.

Uttalande av 1917 års riksdag.

Till 1917 års riksdag avläts proposition om vissa förändringar beträffande tvångsarbetsanstalterna. I propositionen förutsattes, att tvångsarbetsanstalten i Karlskrona skulle nedläggas och i sammanhang därmed en sådan anstalt anordnas å annan ort. Propositionen vann ej riksdagens bifall, men riksdagen uttalade, att ett nedläggande av anstalten i Karlskrona redan då torde ur flera synpunkter böra anses fördelaktigt samt att riksdagen ville för den skull förorda, att nämnda anstalt indroges. De å anstalten intagna fångarna kunde utan svårighet beredas plats å Svartsjö tvångsarbetsanstalt.

Fångvårdsstyrelsens skrivelse den 23 augusti 1917.

I skrivelse den 25 juni 1917 anbefalldes Kungl. Maj:t fångvårdsstyrelsen att skyndsamt avgiva yttrande i anledning av riksdagens berörda uttalande om omedelbart nedläggande av ifrågavarande anstalt. Tillika anmodades fångvårdsstyrelsen att efter ytterligare utredning i god tid före början av påföljande lagtima riksdag inkomma med nytt förslag i ärendet rörande ersättande av anstalten.

Till åtlydnad härav anförde styrelsen i skrivelse den 23 augusti 1917 bland annat, att de manliga tvångsarbetarna i riket, som för det

dåvarande uppginge till allenast 196, utan svårighet kunde inrymmas i tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, där plats finnes för omkring 330 tvångsarbetare. Samtliga i Karlskronaanstalten förvarade tvångsarbetare — med undantag av ett ringa fåtal till handräckningsgöromål använda — hade ock blivit förflyttade till Svartsjö, där, vid då rådande låga antal manliga tvångsarbetare, deras arbetskraft vore behöflig samt deras inlogering, utspisning och tillsyn ställde sig vida billigare än om Karlskronaanstalten för deras skull måste hållas i gång med vidlyftig tjänstepersonal, tillredning av mat, bespisning m. m. Däremot torde en indragning av anstalten med dess överlämnande till annan myndighet redan då, innan åtgärder ännu träffats för anstaltens ersättande vare sig vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö eller annorstädes med nya utrymmen för fångförvar etc., kunna, i händelse antalet tvångsarbetare under de närmaste åren avsevärt ökades, komma att medföra vanskligheter. Det vore därför synnerligen önskvärt, att Karlskronaanstalten fortfarande bleve för fångvården tillgänglig, intill dess i erforderlig mån anordnats ersättning för densamma på annat håll eller i allt fall medel för ändamålet ställts till styrelsens förfogande.

Däremot hade styrelsen icke något att erinra mot, att den av fångvården utrymda anstalten tillsvidare i större eller mindre omfattning toges i bruk av marinen eller annan statsförvaltning, som kunde hava användning för någon eller några lokaler inom densamma, dock med skyldighet för sådan förvaltning att med viss uppsägningstid återställa de upplåtta lokalerna till fångvården, om denna så påkallade.

Fångvårdsstyrelsen överlämnade därjämte en från drätselkammaren i Karlskrona till styrelsen inkommen skrivelse, däri drätselkammaren hemställt, att Karlskrona stad måtte för beredande av bostad åt husvilla personer och familjer mot skälig ersättning få förhyra fängelse-, arbets- och vaktlokaler inom tvångsarbetsanstalten under två år, räknat från den 1 september eller oktober 1917. Styrelsen funne sig dock icke kunna under föreliggande omständigheter tillstyrka någon åtgärd i det syfte, drätselkammaren avsett.

Kungl. Maj:t beslöt den 4 september 1917 bland annat, att tvångsarbetsanstalten i Karlskrona skulle *tillsvidare* vara nedlagd; att under tiden till dess förordnande meddelats om anstaltens *definitiva* nedläggande, det till anstalten hörande området med därå uppförda byggnader skulle, med iakttagande av vissa nedan angivna begränsningar, disponeras av marinen;

Kungl. Maj:t:s
beslut den 4
september
1917.

att, därest under berörda tid skulle yppas behov av platser för manliga tvångsarbetsfångar utöver de, som kunde beredas vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, marinen skulle, i den mån sådant erfordrades för tillfälligt förvar av dylika fångar, till fängvården återställa den del av ifrågavarande område, som å förut i ärendet omförmälda kartskiss betecknats med »C», jämte de å denna del uppförda byggnaderna, med undantag dock av det vid områdets östra gräns belägna förråds- och verkstadshuset med marken närmast däromkring; och

att den från drätselkammaren i Karlskrona till styrelsen inkomna framställningen rörande uthyrning åt husvillan av vissa lokaler vid anstalten skulle överlämnas till sjöförsvarsdepartementet för den åtgärd, som, efter det anstalten övergått till marinen, kunde på departementet ankomma.

Införande
av utlåtande
från marin-
förvaltningen.

Genom remissresolution den 12 september 1917 anbefalldes marinförvaltningen att avgiva utlåtande beträffande den närmaste användningen av det område jämte de byggnader, som på ovan angivet sätt finge disponeras av marinen under iakttagande därvid, att drätselkammarens i Karlskrona omförmälda hemställen behandlades skyndsammast möjligt oberoende av övriga i ärendet förekommande spörsmål.

Genom hyresavtal den 3 oktober 1917 överlämnades därefter vissa av lokalerna å tvångsarbetsanstalten till drätselkammaren i Karlskrona för lindrande av bostadsnöden i staden.

Kungl. Maj:ts
beslut den 19
april 1918
och den 4
april 1919.

På grund av den under år 1918 inträdda starka tillökningen i antalet straffångar föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 19 april 1918, att marinen, som emellertid övertagit den huvudsakliga delen av den nedlagda anstalten, skulle tillsvidare till fängvården återställa, från särskilt angivna tidpunkter, de olika delarna av anstalten, med undantag av förråds- och verkstadshuset, för att användas till straffanstalt.

Genom brev den 4 april 1919 lät Kungl. Maj:t till fängvården överlämna även det omförmälda förråds- och verkstadshuset.

Marinförvalt-
ningens utlå-
tande den 30
oktober 1919.

I utlåtande den 30 oktober 1919, i anledning av förut omförmälda remissresolution den 12 september 1917, anmälde marinförvaltningen, att, som efter ovannämnda beslut den 19 april 1918 och den 4 april 1919 marinen av det ifrågavarande området endast disponerade de obebbyggda markstycken, vilka å förut omförmäld kartskiss betecknats med »A» och »B», förutsättningarna för det genom remissen lämnade uppdraget syntes hava bortfallit, varför ämbetsverket hemställde, att med vidare utredning måtte anstå, intill dess Kungl. Maj:t därom ytterligare förordnade.

Genom remissresolution den 12 november 1919 anbefalldes därefter fängvårdsstyrelsen att avgiva utlåtande, huruvida, sedan dåmera dels Fårösunds förutvarande fästningsbyggnader m. m. överlämnats till fängvården¹⁾, dels brottsligheten visat sig vara i sjunkande, de till fängvården återställda byggnader och områden i Karlskrona fortfarande vore behöfliga för fängvårdsändamål.

Fängvårds-
styrelsens
utlåtande
den 14 no-
vember 1919.

I häröver avgivet utlåtande den 14 november 1919 meddelade fängvårdsstyrelsen, att fångantalet, som med inräkning av tvångsarbetsfångar den 1 oktober 1918 utgjorde 4,643, så småningom alltmera nedgått, så att det den 1 november 1919 utgjorde allenast 2,895. Under erinran om de vid utlåtandets avgivande föreliggande planer att skilja tvångsarbetsanstalterna från fängvården fann styrelsen ett eventuellt ökat behov av utrymme för kvinnliga tvångsarbetsfångar icke böra inverka på frågan om möjligheterna för återlämnande till marinen av centralfängelset i Karlskrona. För manliga tvångsarbetare syntes Svartsjöanstalten erbjuda fullt tillräckligt utrymme, så länge nuvarande lagstiftning bestode.

Beträffande övriga fångar, den 1 november 1919 2,603 till antalet, meddelade styrelsen, att för dessas förvar finnes, med inräkning av Malmö slotts fängelse, omkring 2,525 dagceller samt ej mindre än inemot 1,000 så kallade nattceller till inhysande nattetid av så kallade gemensamhetsfångar, vilka om dagen arbetade gemensamt. Sedan Malmö slotts fängelse nedlagts, vilket väntades komma att ske år 1924, men beslutad tillökning av kronohäktet i Luleå med cirka 60 celler tillkommit, skulle finnas omkring 2,460 dagceller och, med inräkning av Karlskronaanstaltens 200 platser, tillhoppa 800, men utan sistnämnda anstalt 600 gemensamhetsplatser. Hela utrymmet skulle således utgöra utan Karlskronaanstalten 3,060 platser. Med beräkning av samma fångantal som vid tiden för utlåtandets avgivande skulle således år 1924 finnas ett överskott av omkring 450 platser.

Detta överskott kunde ju synas betryggande, men härvid måste märkas, att ej alla befintliga utrymmen kunde samtidigt fullt tillvaratagas, i det att tillströmningen kunde vara vida starkare på ett håll än på ett annat, och att en utjämning genom fångförflyttningar icke nog hastigt kunde äga rum.

Styrelsen skulle i betraktande härav ställa sig tveksam gentemot

¹⁾ Sedan 1919 års lagtima riksdag dels beslutat, att Fårösunds fästning skulle omedelbart nedläggas, dels ock medgivit, att fästningen finge ställas till fängvårdens disposition för upprättande därstädes av en fängvårdsanstalt, bemyndigades marinförvaltningen genom kungl. brev den 1 augusti 1919 att överlämna fästningens byggnader till fängvårdsstyrelsen att av styrelsen tillsvidare disponeras.

tanken att avhända fängvården dispositionen av Karlskronaanstalten, såvida denna verkligen kunde anses fylla utrymmesbehovet. Men verkliga förhållandet vore, att tillgången på gemensamhetsplatser vore tillräcklig utan nämnda anstalt, varemot en brist kunde komma att föreligga i fråga om så kallade dagceller.

Denna brist kunde endast bliva fylld genom nybyggnad, och hade styrelsen i sådant hänseende utarbetat planer, vilka underställts Kungl. Maj:ts prövning. Styrelsen såge sig sålunda till svar på remissen böra avgiva den förklaringen att, om icke ånyo en oberäknad stark tillväxt av fångantalet inträdde, de av centralfängelset i Karlskrona disponerade byggnaderna och områdena i Karlskrona icke vore behövlige för fångvårdsändamål.

Fångvårdsstyrelsens skrivelse den 21 april 1920.

Sedermera anmälde fångvårdsstyrelsen i skrivelse den 21 april 1920, att fångantalet än ytterligare sjunkit. Nämnda antal, som i november 1919 belöpte sig till 2,603, utgjorde den 1 april 1920 icke mer än 2,227. Då till fångförvar funnes i rikets straffanstalter, utan inräkning av platserna i Karlskrona centralfängelse och det till fångvården provisoriskt upplåtna slottsfängelset i Malmö, tillgängliga omkring 2,400 så kallade dagceller jämte 600 gemensamhetsplatser, däruti inräknade utrymmen vid Singeshults fångkoloni och den i reserv stående Fårösundsanstalten, framginge härav — anförde fångvårdsstyrelsen vidare — att för närvarande Karlskrona centralfängelse vore för fångvården helt och hållet obehövt. Fängelset vore nästan helt och hållet ett gemensamhetsfängelse. Antalet fångar, som kunde enligt gällande bestämmelser, i friaste mått tillämpade, i gemenskap förvaras, vore icke större än att detsamma behövdes för de övriga centralfängelsernas och fångkoloniens arbeten. För styrelsen vore det därför icke längre möjligt att vid centralfängelset i Karlskrona hålla en fångpersonal, som på något sätt berättigade fångelsets fortsatta användning under nu rådande förhållanden. På grund av anläggningens många byggnader och jämförelsevis stora omfattning i övrigt krävde anstalten oavsett antalet fångar en så stor bevakningsstyrka, att kostnaden, om fångantalet vore ringa, bleve oproportionerligt hög.

Styrelsen funne sig av anförda skäl böra hemställa, att centralfängelset måtte omedelbart nedläggas, antingen i samband med byggnadernas och området återställande till marinen, eller än hellre, om denna icke därav hade något behov, för att tillsvidare i likhet med Fårösundsanstalten tjäna till reserv i händelse av en förnyad stark tillväxt av fångantalet.

I avvaktan å Kungl. Maj:ts beslut i ärendet hade styrelsen för att möjliggöra nedbringandet av kostnaderna låtit från fängelset bortföra alla fångar utöver det ringa antal av något mer än 20, som kunde inlogeras i anstaltens dagcellhus, samt vidtagit de indragningar av tjänstepersonal, som i följd härav låtit sig göra.

I utlåtande den 26 oktober 1920 över fångvårdsstyrelsens sist omförmälda skrivelse anförde marinförvaltningen:

Marinförvaltningens utlåtande den 26 oktober 1920

Då Fårösundsanstalten numera under alla förhållanden funnes att tillgå såsom reservfängelse, syntes det marinförvaltningen, att centralfängelset i Karlskrona med därtill hörande mark och därå uppförda byggnader borde snarast möjligt överlämnas till sjöförsvaret.

Vid bifall härtill ansåge marinförvaltningen, att området i fråga borde användas för bostäder åt vid flottans varv i Karlskrona anställda daglönare och andra befattningshavare.

Marinförvaltningen hade i sådant avseende infordrat yttrande från stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona, som jämte eget uttalande överlämnat från varvschefen vid stationen infordrat yttrande i ärendet.

Varvschefen hade anfört, bland annat, följande.

Behovet av att kunna i största möjliga utsträckning bereda vid varvet anställda befattningshavare bostäder i kronans hus hade sedan lång tid tillbaka förefunnits och hade gjort sig i hög grad gällande särskilt under nu rådande bostadsbrist. Vid flerfaldiga tillfällen hade varvschefen, då fråga förelegat om lämpligaste sättet att kunna bibehålla och utöka en duglig arbetarstam vid varvet, framhållit vikten av att kunna bereda varvspersonalen möjlighet till erhållande av sunda och tidsenliga bostäder. Framställningarna i detta ärende hade visserligen föranlett anvisning av medel för uppförande å Saltö av ett kronans bostadshus för varvsarbetare, som nu vore fullbordat och inrymde 48 bostäder; dock hade bostadsbristen därigenom endast till en del avhjälpats, men ingalunda helt undanröjts. Det torde följaktligen få anses vara i hög grad önskligt att genom fortsatt anordnande av bostäder lätta den alljämt tryckande bostadsbristen inom Karlskrona samhälle, i samband varmed varvschefen erinrat om, att bostäder åt husvilla familjer hösten 1920 måst tillfälligt anordnas i en av tvångsarbetsanstaltens byggnader.

Med hänsyn till ovannämnda förhållanden och sedan verkställd undersökning givit vid handen, att förutom de två redan befintliga bostadshusen, tre av de å anstaltens område belägna övriga byggnaderna lämp-

ligen kunde användas för bostadsändamål, hade varvschefen låtit uppgöra ritningar till dessa byggnaders ändring till bostäder.

Såsom av ritningarna närmare framginge skulle genom ändringarna erhållas:

I nuvarande direktörsbostadshuset:

2 st. bostadslägenheter, vardera om 7 rum och kök, samt 3 vindsrum, och

I nuvarande sjukhusbyggnaden:

2 st. bostadslägenheter, vardera om 6 rum och kök, vilka fyra bostadslägenheter lämpligen torde kunna avses för befäl;

I nuvarande konstapelsbostadshuset:

5 st. bostadslägenheter, vardera om 3 rum och kök, och

2 » » » » 2 rum och kök, vilka sju bo-

stadslägenheter lämpligen kunde användas för civila tjänstemän, verk-mästare och mästare;

I nuvarande dagcellbyggnad:

Alternativt 4 st. bostadslägenheter vardera om 3 rum och kök eller 8 st. bostadslägenheter om 1 rum och kök; och

I stora fängelsebyggnaden:

48 st. bostadslägenheter, vardera om 2 rum och kök,

16 » » » » 1 » » »

Samtliga bostadslägenheter skulle bliva av synnerligen tillfredsstäl-lande beskaffenhet. Övriga å området belägna byggnader, såsom tvättstugan, den s. k. verkstadsbyggnaden och några bodar, kunde inredas till tvätthus samt vedbodar och andra uthusutrymmen för bostadsinnehavar-nas behov.

Realiserandet av föreliggande förslag hade av varvschefen beräknats draga följande kostnader:

Förändring av direktörsbostadsbyggnaden	kronor	7,500: —
» » sjukhusbyggnaden	»	18,000: —
» » konstapelsbostadsbyggnaden	»	10,500: —
» » dagcellbyggnaden	»	55,000: —
» » stora fängelsebyggnaden	»	260,000: —
» » övriga byggnader till tvätthus och uthusbyggnader	»	10,000: —

Summa kronor 361,000: —

Med hänsyn till vad sålunda och i övrigt i varvschefens skrivelse anförts, hade varvschefen tillika hemställt, att tvångsarbetsanstaltens i Karlskrona område med därå uppförda byggnader skulle återställas till marinen, att anstaltens byggnader skulle avses till inredande av bostadslägenheter för vid flottans varv anställda personal enligt den av varvschefen framlagda planen, samt att erforderliga medel för denna inredning snarast möjligt måtte anvisas.

Vidare hade varvschefen i samband med denna hemställan framhållit, att, därest medel för den ifrågasatta omändringen av byggnaderna ställdes till förfogande senast i juli 1921, de föreslagna bostadslägenheterna i direktörsbostadsbyggnaden och konstapelsbostadsbyggnaden beräknades kunna färdigställas till den 1 oktober 1921, bostadslägenheterna i sjukhusbyggnaden och dagcellbyggnaden till den 1 april 1922 och bostadslägenheterna i stora fängelsebyggnaden till den 1 oktober 1922.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona hade på det kraftigaste tillstyrkt det av varvschefen avgivna förslaget.

På grund av vad sålunda i ärendet förekommit hemställde marinförvaltningen,

att tvångsarbetsanstalten i Karlskrona med därtill hörande område och byggnader måtte utan ersättning snarast möjligt återställas till sjöförsvaret, samt

att byggnaderna å området måtte — i huvudsaklig överensstämmelse med det av varvschefen avgivna förslaget, beträffande dagcellbyggnaden enligt det alternativ, som omfattade 8 bostadslägenheter om 1 rum och kök, — inredas till bostadslägenheter för marinens personal, i främsta rummet för befattningshavare vid varvet.

Vidare hemställde ämbetsverket, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att för bestridande av de med ändringsarbetena förenade kostnaderna på tilläggsstat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag av 361,000 kronor.

Häröver avgåvo de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 maj 1920 tillsatta fängervårdssakkunniga utlåtande den 11 februari 1921 och yttrade därvid följande:

Av det föreliggande ärendets förhistoria och utvecklingsgång torde framgå, att detsamma numera kommit i sådant läge, att, åtminstone så vitt fängervården anginge, ett slutligt avgörande torde böra träffas i avseende å den framtida användningen av centralfängelsets i Karlskrona område och därå uppförda byggnader.

Fängervårds-
sakkunnigas
utlåtande den
11 februari
1921

Då fängvårdssakkunniga på grund av det åt dem lämnade uppdrag att uppgöra en plan för fängelseväsendets ordnande för framtiden haft att taga ställning i ärendet, hade de måst i första hand för sig klargöra, huruvida det ifrågavarande fängelset i avseende å läge, beskaffenhet i övrigt samt utvecklingsmöjligheter vore av sådan art, att dess bibehållande för fängvårdsändamål vore önskvärt. Visserligen hade de vid sitt besök därstädes funnit detsamma icke sakna möjligheter för ombyggnad till ett fängelse med ett stort antal dagceller och särskilda arbetsrum, varigenom dess av fängvårdsstyrelsen i skrivelsen den 21 april 1920 framhållna karaktär av nästan uteslutande gemensamhetsfängelse skulle kunna så förändras, att det i vissa avseenden kunde fylla de krav, de sakkunniga vid sina dittills förda förberedande överläggningar uppställt för straffverkställigheten och fängvårdens behöriga tillgodoseende. Betydande utrymmen stode till buds och vissa lokaler såsom för sjukvård, gudstjänstbruk, förvaltningsarbetet, tjänstebostäder m. m. vore av sådan beskaffenhet, att för deras försättande i fullt tidsenligt skick icke skulle krävas någon större kostnad. Värmeledning saknades dock. Samtliga byggnader måste särskilt med hänsyn till ännu rådande höga byggnadskostnader anses representera betydande värden.

De sakkunniga hade dock funnit de brister, som i alit fall vidlåde fängelset, och de olägenheter, som jämväl framdeles måste bliva förenade med dess fortsatta användande för fängvårdsändamål, vara av så pass allvarlig art, att de icke ansett sig kunna förorda dess bibehållande såsom permanent straffanstalt. Utöver vad i sådant avseende av riksdagen, riksdagens revisorer och fängvårdsstyrelsen tidigare i ärendet anmärkts, därav endast borde erinras om saknaden av all möjlighet till fängarnas sysselsättande med utearbete, torde de sakkunniga böra för sin del tillägga, att, oavsett fängelsets ur fängvårdssynpunkt otillfredsställande läge invid ett örlogsvarv, dess förläggning i Karlskrona icke erbjöde i kommunikationshänseende och lättillgänglighet från södra och mellersta Sveriges mindre fängelser de möjligheter till en sådan kostnadsbesparande centralisering av rikets fängelseväsen, som de sakkunniga avsåge att ernå och jämväl inginge bland åt dem lämnade direktiv.

Fängvårdssakkunniga funne sig därför böra biträda fängvårdsstyrelsens hemställan om Kungl. Maj:ts beslut, att centralfängelset i Karlskrona skulle omedelbart nedläggas.

I detta sammanhang torde böra tilläggas, att vid de sakkunnigas besök i fängelset samtliga fångar voro bortflyttade till andra anstalter.

Jämte sin sistberörda hemställan hade fängvårdsstyrelsen ifrågasatt, att nedläggandet skulle ske antingen i samband med byggnadernas och områdets återställande till marinen, eller än hellre, om denna icke därav hade något behov, för att tillsvidare i likhet med Fårösundsanstalten tjäna till reserv i händelse av en förnyad stark tillväxt av fångantalet.

Med avseende å dessa båda alternativ ville de sakkunniga till en början erinra därom, att, sedan fängvårdsstyrelsen gjorde sin nu ifrågasvarande hemställan, fångantalet ytterligare nedgått, så att för närvarande även centralfängelset i Norrköping stode fullständigt oanvänt. Väl hade vid den till fängvårdens disposition ställda, förutvarande fästningsanläggningen vid Fårösund ännu icke vidtagits fullständiga åtgärder för därvarande byggnaders apterande till fångförvar, men medel härtill hade dock av riksdagen ställts till förfogande. I betraktande härav och med ledning av de av fängvårdsstyrelsen lämnade, i det föregående relaterade uppgifter om fångantal och utrymmestillgång hade de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att Karlskrona centralfängelse icke annat än vid högst exceptionella förhållanden kunde bliva behöfligt såsom reserv.

Att tillägga vore, att enligt från fängvårdsstyrelsen lämnad uppgift fångantalet den 1 februari 1921 utgjorde 2,085.

Av marinförvaltningens utlåtande den 26 oktober 1920 framginge, att marinen vore i behov av byggnaderna för inredande i desamma av bostäder för i främsta rummet varvpersonal.

Av den redogörelse, som varvschefen i Karlskrona lämnat för kostnaden för fängelsebyggnadernas apterande till bostadslägenheter, syntes det de sakkunniga vidare framgå, att sagda byggnader för närvarande kunde för marinens räkning utnyttjas på ett i statsekonomiskt avseende synnerligen fördelaktigt sätt. För ett belopp av 361,000 kronor skulle genom ändrings- och inredningsarbeten åstadkommas bostadsutrymme med icke mindre än »255» eldstäder, vilket vid nybyggnad skulle under nu rådande förhållanden draga en kostnad av icke mindre än cirka 2,000,000 kronor.

Vid sådant förhållande och med hänsyn tagen till den svåra bostadsbrist, som för närvarande rådde i Karlskrona, torde ock, enligt de sakkunnigas mening, såsom en förutsättning för de ifrågasvarande byggnadernas bibehållande såsom reserv för fångvården, böra krävas mera tvingande skäl än som nu förefunnes.

I de utlåtanden, som enligt ovan lämnad redogörelse under olika skeden av det föreliggande ärendets behandling avgivits av fängvårdsstyrelsen, hade vid ett par tillfällen av berörda styrelse ifrågasatts, att

fångvården borde tillgodoräknas ersättning för vad genom Karlskronafängelsets avstående fränhändes densamma. Marinförvaltningen hade däremot yrkat, att fängelseanläggningen i sin helhet skulle till marinen återbördas utan ersättning.

De sakkunniga, vilka ansåge det ej ankomma på dem att ingå på något bedömande av berörda ersättningsfråga, ansåge sig dock böra i detta sammanhang framhålla, att med Karlskrona centralfängelsets definitiva avstående till marinen en betydande tillgång fränginge fångvården. Denna tillgångs rent ekonomiska värde framstode så mycket mera, om hänsyn toges till den kostnad för det allmänna, som det på ovan angivet sätt åstadkomna bostadsutrymmet skulle draga vid nybyggnad.

Fångvårdssakkunliga hade för sin del ännu icke haft tillfälle att ingående pröva i vad mån och på vad sätt ökat fängelseutrymme kunde framdeles bliva erforderligt. På grund av redan gjorda iakttagelser syntes det de sakkunniga sannolikt, att den centralisering av fängelseväsendet, som utvecklingen torde påkalla, icke kunde genomföras utan nybyggnad av en eller annan fångvårdsanstalt, där fångarna kunde beredas större möjligheter till arbete i jordbruk och industrier än vid äldre, nu befintliga fångelser av mindre typ.

Med dessa erinringar hade de sakkunniga endast velat betona att, om fångvården för annat statsändamål utan ersättning avhändes dispositionen av en fångvårdsinrättning av Karlskronaanstaltens omfattning, detta borde vinna beaktande, när för fängelseväsendets rationella ordnande kunde komma att erfordras nog så betydande byggnadsanslag.

Spörsmålet, huruvida nu ifrågavarande anstalt möjligen kunde komma att behöva tagas i anspråk såsom tvångsarbetsanstalt, ansåge de sakkunniga, sedan tvångsarbetsanstalterna numera skiljts från fångvården, vara en fråga, som det ej tillkomme dem att upptaga till bedömande.

På grund av vad sålunda anförts finge fångvårdssakkunniga avgiva den förklaring, att de från de synpunkter, som de kunde anses böra taga i beaktande, för sin del icke funnit sig böra motsätta sig vad marinförvaltningen i dess utlåtande den 26 oktober 1920 hemställt i avseende å centralfängelset i Karlskrona.

Departements-
chefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, var frågan om bibehållande av dåvarande tvångsarbetsanstalten i Karlskrona föremål för ingående utredning under åren 1916 och 1917 med resultat, att Kungl. Maj:t den 4 september 1917 beslöt anstaltens nedläggande tillsvidare och i sammanhang därmed, på framställning av marina myndigheter,

föreskrev, att under tiden, till dess förordnande meddelats om anstaltens definitiva nedläggande, det till anstalten hörande området med därå uppförda byggnader skulle med iakttagande av vissa villkor disponeras av marinen. Till följd av inträdd stark ökning i antalet straffångar blev emellertid anstalten genom särskilda under de närmast följande två åren meddelade beslut återställd till fångvården, nu för att användas till straffängelse. Såsom sådant har anstalten därefter tjänat. Bibehållandet av anstalten såsom straffängelse har emellertid av skäl, som närmare utvecklats i fångvårdsstyrelsens yttranden den 14 november 1919 och den 21 april 1920, sedermera visat sig obehövt samt medföra oproportionerligt höga driftkostnader. Ej heller såsom tvångsarbetsanstalt har styrelsen ansett anstalten vidare erforderlig. På grund av beslut av 1918 års lagtima riksdag har för övrigt Karlskronaanstalten i fångvårdsstaten upptagits under beteckningen centralfängelset i Karlskrona. De fångvårdssakkunniga, vilka yttrat sig endast i fråga om anstaltens bibehållande såsom straffängelse, hava delat fångvårdsstyrelsens synpunkter.

För marinen åter är det av största intresse att komma i besittning av anstaltens område och byggnader, av området för välbehövt utvidgning av flottans varv och av byggnaderna för avhjälpande i någon mån av bostadsbristen för varvets personal. Enligt det av marinförvaltningen upprättade kostnadsförslaget kan genom ändringsarbeten å byggnaderna för en sammanlagd kostnad av 361,000 kronor vinnas bostäder med tillhoppa icke mindre än 251 eldstäder. Den låga genomsnittskostnaden för eldstad, som utgör allenast 1,438 kronor, måste, särskilt ur synpunkten av bostadsproduktion, anses synnerligen förmånlig. Härtill kommer, att en tillfredsställande lösning av varvspersonalens bostadsfråga, såsom av vederhörande myndigheter vid upprepade tillfällen framhållits, är av oskattbar betydelse för bibehållandet av en fullgod arbetarstam vid varvet.

Då det sålunda visat sig, att Karlskronaanstalten är obehövt för fångvården, för vilken därjämte dess bibehållande såsom straffängelse drager oproportionerligt höga kostnader, men att däremot anstaltens område och byggnader med största fördel kunna utnyttjas för marinens räkning, därvid byggnadernas blivande användning till bostäder tillika kommer att medföra lättnad å bostadsmarknaden i allmänhet inom orten, finner jag alla skäl tala för, att anstalten med område och byggnader överlåtes till sjöförsvaret. Sker så, torde Kungl. Maj:t vara oförhindrad att förordna om fångelsets nedläggande.

Ersättning till fångvården för överlåtelsen lärer icke böra ifrågakomma. Att fångvården genom överlåtelsen frånhändes byggnader till anseeligt värde torde få vinna beaktande, när framdeles behov av nybyggnad för fångvårdens räkning kan uppstå.

I fråga om byggnadernas disponerande torde Kungl. Maj:t vara oförhindrad att vidtaga de jämkningar i marinförvaltningens förslag, som förhållandena kunna påkalla. Givetvis skall ersättning utgå för åtnjutande av bostad i byggnaderna.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att centralfängelset i Karlskrona med därtill hörande område och byggnader må omedelbart överlätas till sjöförsvaret,

dels ock för utförande av ändringsarbeten å byggnaderna på tilläggstat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag av 361,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga medlemmar biträdde hemställen behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.